

Анастасія Пащенко

«Українська революція»: реконструкція історії

«Українська революція»

Автор сценарію, продюсер і режисер — Іван Канівець

Головний оператор — Володимир Каштанов

У ролях: Богдан Іванько, Олесь Доній та ін.

kvideo.com.ua, 2012.

Богдан Іванько у ролі Всеволода Петріва.

Кадри з фільму «Українська революція».

У вересні минулого року в Будинку кіно відбулася прем'єра першої серії двосерійної стрічки Івана Канівця «Українська революція».

Фільм знято за спогадами Всеволода Петріва – генерал-хорунжого армії УНР, військового міністра молодого республіки. З його мемуарами І. Канівець ознайомився під час роботи над «Тризубом Нептуна», документальною стрічкою про формування українського флоту 1917–1918 років (як бачимо, тема визвольних змагань для режисера не нова). Жанр фільму визначений як «документальна екранізація»¹; у цьому випадку також цілком можна застосувати поняття «історичної реконструкції»: саме реконструкція, а не автентичні фото- і кіноматеріали, стала основою візуального ряду.

Чому ж у документальній стрічці відсутній брак власне документальних кадрів? По-перше, за словами військово-історичного консультанта стрічки Владислава Куценка, тогочасна українська хроніка практично не збереглася². По-друге, сама структура фільму вимагала досить специфічного матеріалу: адже йдеться про дослівну (у прямому сенсі: закадровим текстом і є адаптовані спогади Петріва) екранізацію, підібрати оригінальну хроніку для якої в принципі неможливо. Тому-то всю стрічку знято в документалістському стилі: вона чорно-біла, з імітацією старих світлин. Технології загалом відіграли тут особливу роль, адже з революційних часів уціліло не так багато об'єктів, та й ті, природно, протягом майже сторіччя не лишалися незмінними. За словами самого автора, комп'ютерну графіку застосовували мало не в кожному кадрі³.

Отже, фільм можна визначити як історичну реконструкцію. Тут слід сказати кілька слів про феномен реконструкції у сучасній культурі загалом та про її вплив на стрічку

зокрема. В «Українській революції» можна простежити безпосередній зв'язок з рухом історичної реконструкції – своєрідної форми дослідження і відтворення певного історичного періоду, зокрема у вигляді рольової гри. Наголосимо на тому, що члени клубів «Чота пішої розвідки 3-ї залізної дивізії ДА УНР», «Повстанець», «Штурм» брали активну участь у створенні фільму і як консультанти, і як актори (серед них виконавець головної ролі Богдан Іванько – ройовий з «Чоти пішої розвідки 3-ї залізної дивізії ДА УНР»).

Рух реконструкції, що набуває дедалі більшої популярності на наших теренах, не випадково проявив себе і в кінематографі. Що ж таке реконструкція? Це, зокрема, відтворення явища, його «повторення» – і водночас «уживання» у нього учасника. Тобто не лише «розігрування» ходу подій, а й намагання «відчути» його, побачити зсередини. Принцип «вживання» тут – ключовий момент: скажімо, за правильником «Чоти пішої розвідки 3-ї залізної дивізії ДА УНР», правила поведінки на акціях передбачають відповідність відтворюваній добі в усьому – від особистих речей до специфіки спілкування учасників⁴. А як щодо глядачів?

На їхніх очах відбуваються події минулого (чи принаймні показано, «як воно було»), і водночас усі пам'ятають, що **дієвці** – ті самі інженери, програмісти, юристи, як і самі глядачі У таких інсценівках заманливо побачити відгомін давніх ритуалів (долучення до Події через її відтворення). Прагнення до відтворення, власного досвіду у чомусь новому, незвичному загалом характерне для сучасної культури. Цивілізація з її домінантою технологій «відчужує людину від життя», але водночас і надає широкі можливості для його імітації, реконструкції. Різноманітні ярмарки, майстер-класи, рольові ігри нагадують призабуті традиції, відтворюють минуле...

Як же ці тенденції проявилися у стрічці? Передовсім сама стрічка – це реконструкція. Прикметно, що увагу

¹ <http://ur.kvideo.com.ua/info.html>

² <http://cossackland.org.ua/2012/09/03/ukrajinska-revoljutsiya-zroblena-zusylyamy-300-aktoriv-i-11-operatoriv/>

³ «Українська революція» вийшла в прокат // <http://h.ua/story/362456/>

⁴ <http://kupa.in.ua/doc.php>

Марія Тетерюк

«Україно, Goodbye!»

Кіноальманах, Україна, 2012

«Побачення»

Режисер Євген Матвієнко

Сценарій: Іван Тимшин, Євген Матвієнко

У ролях: Оксана Філоненко, Сергій Малюга, Єгор Головков

«Пиріг»

Режисер Юрій Ковальов

Сценарій: Ганна Грабарська

У ролях: Ліна Будник, Валерій Астахов, Валерій Гнеушев, Олег Загородній та ін.

«Борода»

Режисер і сценарист Дмитро Сухолиткий-Собчук

У ролях: Зіновій Симчич, Микола Гоменюк, Марія Романова, Джільберто Форті та ін.

«Янгол Смерті»

Режисер Володимир Тихий

Сценарій: Марися Нікітюк

У ролях: Ярослав Гаврилук, Світлана Сердюкова, Марія Новохацька та ін.

«Ядерні відходи»

Режисер і сценарист Мирослав Слабошпицький

У ролях: Сергій Гаврилук, Світлана Штанько

«Як козаки у космос полетіли»

Режисер Євген Матвієнко

Сценарій: Ганна Легка, Євген Матвієнко

У ролях: В'ячеслав Погудін, Георгій Гавриленко, Лука Матвієнко, Лілія Матвієнко та ін.

автора привернули спогади – погляд не «об'єктивний» (тобто безсторонній, «сухою мовою архівних документів»), а особистий, «зсередини». Таким вийшов і фільм – не «традиційний» із щонайширшим використанням оригінальних матеріалів, супровідним текстом-коментарем. Тут документом є самі спогади, перенесені в екранну форму.

Такою є і стилістика стрічки. Замість введення у фільмову тканину автентичних фото- і кіноматеріалів – ефект творення їх (а отже, й історії, відбитками якої вони є) «тут і тепер». «Старі світлини» «вживлено» в епізоди так, що виникає система: «подія – її відбиток». Щодо хроніки, то до неї апелює вже чорно-білий відеоряд, при цьому символіка – національна і більшовицька – у фільмі кольорова. Цей смисловий акцент актуалізує образ, переносить його з умовного історичного часопростору у сьогодення, адже і проблема розбрату (у самому фільмі, щоправда, не акцентована), і проблема розбудови державності актуальні й нині.

Приєм обігравання, «уісторичнення» події вельми показовий. Адже фільм – це також творення образу історії. І саме реконструкція, з її поєднанням рис ігрового й документального кіно, забезпечує водночас певний ефект присутності та відчуття «атмосфери історії». Усвідомлення того, що історичного персонажа насправді грає наш сучасник, не може не вплинути на сприйняття фільму: глядач уже на іншому рівні долучається до світу зображуваних подій, через актора-«медіума» встановлює зв'язок із ним. Певним чином сприяють цьому навіть недоліки гри акторів-непрофесіоналів. Вони посилюють і ефект «розігрування», моделювання подій, що знову ж таки відсилає нас до реконструкції з її специфікою.

Отже, стилістика реконструкції, ефект «творення історії тут і тепер», візуальні акценти (кольорова символіка) і пісенний супровід у виконанні сучасного кобзаря Тараса Компаніченка (покликання до традиції, національної культури) – усе це зазвучало не лише як цікавий і невимушений переказ сторінки історії визвольних змагань. Це ще й показ повсякчасного творення історії та її зв'язок із сучасністю.

Актуальною є й головна ідея стрічки, озвучена автором на прем'єрі: «Коли в українців є воля до перемоги, вони можуть зробити нездоланне, перемогти». Що ж, слова ці Іван Канівець підтвердив власним прикладом, створивши фільм «Українська революція».

Кіноальманах «Україно, Goodbye!» – нова робота молодих українських кінематографістів, що вже заявили про себе незалежним проектом «Мудаки. Арабески», окремі фільми з якого брали участь у кінофестивалях. Задіяний у «Мудаках» спосіб малобюджетного виробництва та співпраці різних творчих об'єднань використано і в роботі над «Україно, Goodbye!». Однак цього разу творча група домоглася фінансування: половину коштів на проект (близько 4-х млн грн) виділило Держкіно, решту – інвестори. Як стверджують продюсери, такий бюджет дозволив залучити більше учасників. Зокрема, до роботи над частиною сценаріїв долучилася Лабораторія сучасної драми, започаткована кілька років тому «Гоголь-фестом».

Для «Україно, Goodbye!» зняли 25 фільмів, шість із яких увійшли до прокатної версії. Об'єднує їх тема еміграції. Згідно з соціологічним опитуванням, наведеним на сайті проекту, третина українців переїхали б до іншої країни на постійне місце проживання, якби дозволяли обставини. Місце дії фільмів прокатної версії – Україна, в них ідеться не про життя українських мігрантів, а про причини (в найширшому розумінні), що можуть спонукати до виїзду за кордон. Амбітна мета «Україно, Goodbye!»: ініціювати зміни в українському кінематографі та критично реагувати на актуальну суспільну реальність.

Перше, що впадає в око при порівнянні «Україно, Goodbye!» з попереднім проектом, – зміна загального настрою. Висміювання обмеженості земляків у «Мудаках» було концептуальним жестом, відобра-